

Průzkum

opevněného prostoru

Prozkoumání jakéhokoli objektu vyžaduje dvě věci: prostředky průzkumu a čas. Prostředky průzkumu musí korespondovat svou funkcí s druhem zjišťovaného objektu a přitom mít dostatek času na několikrát zjištění. Jen tak dosáhneme splnění stanoveného úkolu při zjišťování potřebných zpráv.

Správná úvaha o použití průzkumných prostředků ke splnění těchto požadavků předpokládá vždy zhodnocení charakteru průzkumného objektu.

Opevněný prostor je svým charakterem stacionární objekt. Skládá se z řady prvků (dílčích objektů průzkumu) a vyznačuje se nepropustností vzhledem k průzkumným silám a prostředkům. V jeho sestavě je řada klamných objektů a objektů záložních.

Nejvýhodnější prostředky průzkumu budou ty, které působí z prostorů mimo opevněný prostor a přitom získají po delší dobu přesné a obsáhlé údaje. Je to především pozemní a vzdušné pozorování a fotografování. Ostatní průzkumné prostředky mohou mít jen doplňující význam.

Z hlediska průzkumu je zřejmě výhodná stacionárnost objektu a jeho existence v jednom prostoru po dlouhou dobu. Nevýhodný je fakt nepropustnosti, „uzavřenosti“ a množství klamných a záložních objektů. Velmi vážnou záležitostí je však to, že neexistuje předem nějaký normativní vzor, podle kterého bychom

mohli teoreticky hodnotit kvalitu živé síly v opevněném prostoru a z ní posuzovat i pevnost a funkci celého opevněného prostoru. Půjde-li o trvalé opevnění, pak tato skutečnost platí absolutně (pokud nezískáme zprávy předem, např. agenturního charakteru). Půjde-li o obranu zaujímanou polními vojsky, pak rovněž nemůžeme používat k základní rozvaze ta data, která platí pro polní obranu poziciční nebo mobilní. V tomto případě totiž může opevněný prostor a zejména terén obvyklé normy výrazně zvětšit nebo zmenšit. Klíčem k hodnocení budou proto jednotlivé objekty a jejich vztah k objektům, zařízením, palbě, zátarasům a terénu.

Hodnocení opevněného prostoru se děje v každém případě ze dvou hledisek. První je zjištění celkového charakteru a tvoří

- průběh opevněného prostoru,
- délka doby k jeho budování,
- charakter ženíjních staveb,
- vliv terénu,
- nejslabší a nejsilnější místa,
- umístění záloh a druhých sledů za opevněným prostorem,
- vhodné přístupy k opevněnému prostoru a možnosti jeho obejít.

Druhé je zjištění podkladů ke zničení jednotlivých objektů v opevněném prostoru, a to buď palbou dělostřelectva, nebo činností letectva a ženíjního vojska.

Zkoumání

- umístění jednotlivých objektů.
- charakter těchto objektů z hlediska odolnosti proti ničení,
- místo jednotlivého objektu v systému obrany a jeho funkce,
- hlavní a vedlejší objekty ze zřetel pevnosti obrany,
- možnost nahrazení funkce jednoho zničeného objektu dalším nezničeným,
- místa, způsob a doba nutná pro manévry záloh uvnitř opevněného prostoru,

Skladba opevněného prostoru

Z hlediska přímého průzkumu je celkem lhostejné, zda-li jde o jednotlivé objekty toho nebo onoho typu. Vždycky totiž je nutné nejprve provést průzkum a pak typ stanovit. Skutečnost, že apriorní utajení charakteru jednotlivého opevněného objektu je důležitou složkou obrany, diktuje nepříteli rozsáhle utajovat a maskovat tyto prvky obrany ještě v době, kdy přímý průzkum nepracuje. Proto průzkum pracuje v zásadě vždy stejným způsobem. Základem je údaj vyššího štábu, který především podle vzdušného pozorování a fotografování, výslechu prominentních zajatců, agenturního průzkumu a hloubkového průzkumu přichází s prvními zprávami o existenci opevněného prostoru. Na těchto podkladech, které mívají obvykle neúplný charakter, jak co do průběhu, tak hodnoty a funkce takového objektu průzkum, přikročí vojenská k podrobnému zkoumání označeného prostoru.

Mohou nastat dva případy. Při zcela zběžném údaji o opevněném prostoru, který je vymezen jen předním a zadním okrajem a délkou, je nutné v tomto prostoru hledat jednotlivé objekty a po jejich zjištění, charakterizování a zhodnocení stanovit hodnotu a funkci opevněného prostoru jako celku. V případě znalosti jednotlivých objektů již v prvním přehledu (např. je-li k dispozici souhrnný letecký snímek prostoru, či ukořistěná dokumentace) se tyto upřesňují.

Vždy však vycházíme z jednotlivých prvků opevněného prostoru, které sice mohou mít různou ženíjn (opevňovací) hodnotu, hustotu (zátarasy nebo neopakovatelný charakter [terén]), ale v každém případě se budou vyskytovat. Mimo jejich druh musíme předem znát jejich obecnou funkci a vztah k jiným objektům. To proto, že opevněný prostor je právě na těchto vzájemných souvislostech budován a jeho pevnost a síla je jimi tvořena.

— spojitost úkolů záloh za opevněným prostorem s obranou.

Z toho vyplývá, že průzkum opevněného prostoru je věcí rozsáhlé a včasné organizace, které se komplexně zúčastňují všechny síly a prostředky průzkumu těch vojsk, které proti opevněnému prostoru mají působit. Kromě toho zvláštní důležitosti nabývá činnost vyšších štábů, které mají k dispozici možnosti vzdušného a agenturního průzkumu. Dávají totiž základní prostorové a časové podklady, na jejichž základě vojska upřesňují potřebná data.

Jednotlivé prvky skladby opevněného prostoru se vždy týkají:

- palby,
- živé síly,
- zátarasů,
- překážek,
- průzkumu.

Proto je potřeba znát, hledat, najít a charakterizovat tyto hlavní typové objekty (zařízení):

a) pro palebné prostředky

— palebné objekty, které jsou charakterizovány uzavřeností, nakrytostí a specifickým výstřelem (čelní palba, boční palba, kruhová palba, výstřel na vzdušné cíle) a které mohou být budovány pro děla, kulomety atd.,

— palebná stanoviště, která jsou charakterizována komplexem několika opevňovacích objektů (např. palebná pláň pro zbraň, palebný úkryt pro zbraň, ochranný úkryt pro obsluhu, střelivo atd.) a která jsou budována zejména pro děla,

b) pro živou sílu

— zákopy, které jsou charakterizovány hloubkou, zpevněním stěn, postranními náspy a které umožňují pýchotě pohodlné vedení palby, pozorování a její manévry podél fronty,

— spojovací zákopy, které jsou charakterizovány především svou hloubkou, náspy a částečnou nebo úplnou nakrytostí a zamaskováním a které umožňují spojení mezi zákopy a opevňovacími objekty (palebnými stanovišti, palebnými objekty, úkryty, pozorovatelnami atd.),

— pohotovostní úkryty a pracovní úkryty, které jsou charakterizovány svou nakrytostí, uzavřeností a zamaskováním a které slouží k ochraně živé síly, spojovacích uzlů, štábů a raněných,

c) zátarasy

— nevýbušné protitankové: protitankové stěny a příkopy, záseky srázy a zábrany,

— nevýbušné protipěchotní: stabilní drátěné zátarasy a ploty a přenosné zátarasy,

— výbušné protitankové a protipěchotní: minová pole všeho druhu.

d) **překážky**, které jsou především přirozeného druhu, vyskytují se podle charakteru terénu před, za a v místě opevněného prostoru a které tvoří především řeky, bažiny, kanály, strmé skály a svahy, náspy, rokle atd.,

e) **pozorovatelný a stanoviště jiných průzkumných prostředků**, které jsou charakterizovány svou nakrytostí, uzavřeností a zároveň spojitostí pomocí spojovacích

zákopů s ostatními objekty a zařízeními opevněného prostoru.

Bude-li v opevněném prostoru použito i trvalých opevňovacích objektů, které pak jsou základem celé obrany, většinou spojují funkci více výše jmenovaných objektů. To znamená, že v objektu může být celá jednotka živé síly (družstvo, četa atd.) vybavená i těžšími palebnými prostředky (děly) nebo, že v objektu je mimo to i štáb, či objekt skrývá celou palebnou jednotku (dělostřeleckou baterii). Všechny tyto objekty pak slouží současně k ukrytí živé síly a techniky, umožňují palbu prostředků a odpočinek obsluh.

V každém případě, ať jde o jakékoli postavení, rajón nebo prostor, skladba těchto prvků se liší co do kvality, počtu jednotlivých prvků a rozmístění vzhledem k terénu.

Demaskující příznaky daného prostoru

Při posouzení všech jevů, které umožňují průzkumu zjišťovat jednotlivé prvky opevněného prostoru věnujeme nejprve pozornost vlivu terénu v jeho obecném významu.

Protože opevněný prostor je v každém případě situován tak, že využívá přirozené překážkovitosti terénu, závažným momentem je studium této skutečnosti. To se týká nejen dispozice celkového průběhu, ale i každého jednotlivého prvku.

Terén má k opevněnému prostoru především ten vztah, že ztěžuje přístup a post. Mimoto omezuje pozorování a průzkum ze strany útočníka a posléze již svou přirozeností přispívá k ukrytí a ochraně sil a prostředků obránce.

Funkce opevněného prostoru, totiž úporná obrana na místě znamená další přimknutí se k terénu, který nesmí být vydán, dobyt. Všechny tyto momenty ve svém celku tvoří sice pro útočníka značné překážky a nevýhodnou situaci ze strany jedné, ale na straně druhé naopak napomáhají k odhalení významných skutečností. Přílišná svázanost objektu průzkumu s terénem je pro průzkum velmi výhodná. Je tomu tak proto, že v podstatě jedině terén je činitelem dostupným poznání průzkumu, bez větších obtíží. Je to veličina neměnně daná, zobrazená na mapách, popisech bojiště, eventuálně leteckých snímcích dávno před prováděním vlastního průzkumu. Je to veličina, jejíž význam je obecně znám a každý vyhodnocovatel dokáže předem vyvodit vztahy terénu k obranným prvkům opevněného prostoru. Terén se tak stává prvním a všeobecným východiskem k dalšímu průzkumu.

Význam terénu jako demaskujícího faktoru můžeme vytypovat do těchto dílčích skutečností:

— dominanty, které ovládají palbou a pozorováním důležitý prostor,

— překážky, které zpevňují přirozeným způsobem obranu,

— terénní tvary a předměty, které umožňují ukrytí živé síly a techniky a zejména její manévry,

— prostory, kde terén je pro obránce méně výhodný oproti jiným prostorům,

— druh půdy a průběh vodních toků či nádrží.

V každém případě zkoumáme terén při konkrétním průzkumu jednotlivých prvků opevněného prostoru v tom nejužším vztahu a souvislosti.

Terén však není jediným, i když prvním demaskujícím činitelem. Velmi podstatná odhalení umožňují ženijní úpravy a stavby v tomto terénu. Každý z popsaných prvků skladby je dílem činnosti ženijního vojska nebo pomocných sil a tedy zcela nutně narušuje přirozenou tvářnost terénu. Toto narušení je proto dalším závažným demaskujícím příznakem. I když v sebevětší míře uskučejí maskovací opatření, není pro soudobou průzkumnou techniku problém, za určitý čas tento fakt odhalit. Čas je pro průzkum opevněného prostoru vždy k dispozici, a proto maskování nemůže být vážnou zábranou zjištění skutečných objektů.

Demaskujícím činitelem ženijních úprav je:

— vykopaná zemina,

— nepřirozeně nebo zjevně umělé terénní předměty,

- rozrušená přirozená tvářnost terénu,
- nedokonalé maskování,
- práce s trhavinami.

Do těchto skutečností zahrnujeme v konkrétním případě jednotlivého prvku skladby opevněného prostoru pak to, čím je takový prvek charakterizován. Např. u zákopů to budou:

- násypy,
- vlastní výkopy,
- drátěné zátarasy,
- přimknuté palebné objekty atd.

U palebných objektů to budou:

- stěny,
- nakrytí,
- spojovací zákopy atd.

Vedle ženijních úprav demaskuje opevněný prostor i řada činností bránících se vojsk. Příkladem je spojení. Zjištění jednotlivých spojovacích prostředků, směr a druh korespondence demaskuje v podstatě sestavu nepřítelů stejně jako v každém jiném případě. Totéž se týká činnosti průzkumných prostředků jako jsou např.

radiolokátory. Vedle toho však přistupuje další velmi vážný demaskující příznak a tím je palba obránce. Později se zmíním o tom, jakým způsobem ji vyvoláme, je-li obránce odhodlán palbu do posledního okamžiku, právě z důvodů utajení, oddálení. Palba jako demaskující faktor slouží k odhalení:

- místa a druhu jednotlivých zbraní v palebných objektech,
- směru, dostřelu a významu palby takového objektu, jako prvku v mozaice ostatních prvků opevněného prostoru,
- místa palebných prostředků v palebných postaveních,
- důležitosti jednotlivých prostorů nasycených palbou oproti jiným prostorům, kde tolik palebných prostředků není,
- možných směrů protiztečů a manévru živou silou uvnitř opevněného prostoru.

Konečně dalším demaskujícím činitelem je průběh protitankových a protipěchotních zátarasů nevýbušného typu, které nejsou a nebo nemohou být zamaskovány. Jejich počet, druh a celkem zjevné umístění napovídá o zámyslu obránce a o jeho zhodnocení jednotlivých prostorů.

Princip dvojic

V popisu možného složení opevněného prostoru jsem ukázal, že se v něm vyskytuje řada objektů, ale rovněž i činností, které spolu úzce, promyšleně a organizovaně souvisí. Dokonalá podoba opevněného prostoru je na této souvislosti účelně založena a dosahuje právě jejím prostřednictvím požadované úpornosti, neprůchodnosti a pevnosti. Klíčem k rozrušení a posléze průchodu a zničení opevněného prostoru je proto znalost těchto souvislostí v obecné rovině. Na této znalosti můžeme v jednotlivých případech průzkumu zvláštního opevněného prostoru (každý opevněný prostor je zvláštní-jedinečný!) přistoupit k zjišťování určených objektů průzkumu, jejich podrobnému popisu, charakteristice, předání orgánům palby i všeobecného rozhodování a využití k prosazení vlastního zámyslu.

O jaké souvislosti jde?

Vycházíme vždy z celkem velmi jednoduchých a logických úvah a předpokladů. První je problém funkce živé síly. Živou silou rozumíme jednotky pěchoty. Jsou sice kostrou opevněného prostoru, ale bez působení těžších palebných prostředků, existence zátarasů a hlavně rozsáhlého systému úkrytů nemohou být vážnou překážkou. Palebné prostředky pěchoty mohou i v opevněném prostoru plnit jen tu funkci, jakou mají v obraně jakéhokoli

jiného druhu a charakteru. Živá síla proto musí působit v souvislosti s jinými prvky tak, aby se naplnila funkce opevněného prostoru jako takového.

Především je to ukrytost živé síly. Té dosahujeme vybudováním obranných zařízení, která poskytují možnost.

- ukrytí i boje zároveň,
- jen ukrytí,
- manévru z jednoho místa na druhé,
- klamání,
- boje nebo ukrytí po zničení původních obranných zařízení.

Při hodnocení živé síly je proto nutné zjistit o jaký případ konkrétně jde. To znamená např.:

- má jedno obranné zařízení svoji dvojici v záložním zařízení?
- existují spojovací cesty mezi jednotlivými obrannými zařízeními a když ano, které k nim patří?

— jaká je souvislost mezi jedním úkrytem a jedním bojovým stanovištěm živé síly? atd.

Vždy jde o odhalení souvislosti mezi dvojicí jednoho zařízení (stavby) s druhým. Z toho pak můžeme posoudit výsledky, které můžeme očekávat, vyřadíme-li jeden z obou prvků. Živá síla působí z obranných zařízení palbou. Neměnnou zásadou při organizování a budování opevněného prostoru je, aby při vyřazení jednoho prvku mohl jeho funkci plnit prvek sou-

sední (jiný). To opět znamená odhalit, která dvojice z možných dvojic je skutečně vzájemně předem funkčně spjata („zastupuje se“) a která tuto úlohu nemá.

Živá síla je chráněna i rozsáhlými systémy zátarasů. Platí, že nepostřelovaný, tedy i nepozorovaný zátaras není zátarasem v pravém slova smyslu. Každý souvisí s jednotkou živé síly, kterou chrání a která chrání jeho. Proto je nutné odhalit opět souvislost této dvojice.

Živá síla je spjata samozřejmě i s činností palebných prostředků větší mohutnosti. Zejména dělostřelectva. Dvojici: živá síla — palebné prostředky je nutné chápat jako celek, který poskytuje jeden druhému podporu a ve vzájemném působení dosahuje cíle obrany na jednotlivém úseku opevněného prostoru. Funkce živé síly je v donucení útočníka se rozvinout, zpomalit postup, způsobit mu ztráty a dezorganizovat ho. Funkce palebného prostředku je pak ve využití této situace a útočníka, jeho ničení mohutnou soustředěnou palbou. Živá síla však zároveň tím, že brání útočníkovi v postupu, chrání palebné prostředky. Odhalit, které palebné prostředky jsou určeny pro působení určité živé síly, má proto rozhodující důležitost.

Další vztah je mezi umístěním jednotlivých prvků (objektů) opevněného prostoru a terénem. Tento vztah se týká jednak ovládnutí terénu palbou z jednotlivých prvků, jednak skutečnosti přirozené ochrany poskytované terénem jednotlivým prv-

kům. Terén je proto nutné hodnotit jak ve směru průchodnosti opevněného prostoru našimi jednotkami, tak ve směru ovladatelnosti ze strany nepřítelů. Prakticky to znamená odhalit jednak vztah mezi tím co představuje ovládnutí jednotlivých terénních celků vzhledem k hodnotě opevněného prostoru, jednak to co představuje vyřazení jednotlivých obranných zařízení v opevněném prostoru vzhledem k pronikání do opevněného prostoru.

Je přirozené, že může vzniknout otázka, zda můžeme hovořit jen o vztahu v jednotlivých dvojicích a zda neplatí vztahy mnohostrannější, totiž trojstranné i vícestranné. Např.: objekt opevněného prostoru — terén — zátaras a další faktor. To je samozřejmě pravda. Souvislosti jsou zcela zřejmě mnohostrannější. Abychom je však mohli odhalit a učinit z nich klíč k hodnocení opevněného prostoru, k jeho průzkumu a následnému ničení, musíme zpočátku vycházet jen z dvojice faktorů. K nim pak řadíme (opět ve dvojicích) faktory další.

Uvádím to proto, že je nutné vidět složitější souvislost systémů obrany opevněného prostoru, než je tomu v případě normální pozici (nebo jiné) obrany v polních podmínkách bez složitých opevňovacích prací. Složitější souvislost pak můžeme odhalit jen na základě znalosti základních příčin a následků, o kterých v případě normálních obran tak podrobně neuvažujeme.

Časová posloupnost průzkumu opevněného prostoru

Budování opevněného prostoru předpokládá v první řadě čas — buď v době míru při budování opevněného prostoru převážně systémem trvalých objektů (ale nejen jich), nebo i v průběhu války mimo dotyk s protivníkem. V každém případě je na průzkum více času než při zkoumání nepřátelské obrany v dotyku. Tyto dva příklady budování opevněného prostoru znamenají, že prvotní údaje o opevněném prostoru dodává ten stupeň velení, který pracuje s průzkumnými prostředky s dosahem a působností v jistých vzdálenostech od státní hranice (předního okraje fronty) a i v době před vypuknutím nepřátelství.

Nemůžeme předem stanovit, který z průzkumných prostředků dá první údaje. Povinnost s předstihem zjišťovat opevněné prostory má více vyšších štábů, které mají k dispozici různé průzkumné prostředky. Nejpravděpodobnější první údaje přijdou od agentury. Z toho vyplývá, že bude nutně ve většině případů neúplný a i nepřesný. Průzkumný prostředek, který může

tyto neúplnosti a nepřesnosti zpráv o objektech na velkém prostoru odstranit, je pak zcela přirozeně vzdušný průzkum, a to pozorováním, ale zejména snímkováním. Není dost dobře myslitelné, aby vzdušné snímkování plnilo úkol jakési permanentní prevence, a to dlouhodobým snímáním velkých prostorů, kde by se mohl opevněný prostor vyskytovat. Impuls k takové činnosti dává zpráva, která aspoň přibližně udává existenci opevněného prostoru. Takové počáteční zprávy může dodat i hloubkový průzkum nebo zajatci (ovšem až v průběhu války).

Vzdušný průzkum se proto stává prvním zdrojem podrobnějších údajů o opevněném prostoru. Stupeň podrobnosti vyplývá ze vztahu k účelu, ke kterému se zprávy budou vyhodnocovat. Jiné faktory nás budou zajímat vzhledem k potřebám zpravodajského zhodnocení, jiné pro potřeby konkrétního ničení palbou.

Pro první případ postačují jednotlivé letecké snímky měřítka 1:20 000 nebo 1:25 000, a to formátu 30 x 30 nebo 50 x 50.

Dalším podkladem mohou být fotografická schémata zhotovovaná z těchto snímků. (Pro představu: jeden snímek 1:20 000 formátu 30×30 zobrazí území 6×6 km, jeden snímek téhož měřítka a formátu 50×50 při zvětšení zobrazí území 10×10 km atd.)

K účelům přesného vyhodnocení s cílem určovat jak souřadnice objektů, tak i podrobnosti o prostorovém umístění a rozloze, je nutné jednotlivé snímky překreslovat. Vzhledem k terénu, který je na našem zájmovém směru, není prakticky možné zhotovovat z překreslených snímků fotografický plán. Proto podkladem pro palebné využití snímkového materiálu budou jen jednotlivé překreslené snímky.

Má-li letecký snímek sloužit opravdu objektivnímu vyhodnocení a maximálně přesně zobrazit objekt průzkumu, musí být zhotovován několikrát, v různou denní dobu, různým materiálem a v různém měřítku.

To všechno vyžaduje čas, a proto je nutné letecké snímkování uskutečňovat s dostatečným předstihem, což je možné právě jen péčí vyššího štábu, před příchodem pozemních vojsk k opevněnému prostoru. Letecké snímkování se však nepřerušuje ani v době, kdy průzkum opevněného prostoru provádí již vojska. V tomto případě je účelem leteckého snímkování jen kontrolní činnost a to v prostorech, které vzbuzují pochyby a z nichž nemáme

dostatek zpráv od jiných průzkumných prostředků.

„Druhou vlnou“ průzkumných prostředků jsou pak průzkumné skupiny a hloubkové průzkumy, který uskutečňujeme do opevněného prostoru — buď po vypuknutí války, nebo v průběhu operace. Tyto dva druhy průzkumu mohou zjišťovat objekty a činnost nepřítelů v podstatě dvojím způsobem: pozorováním a fotografováním. Charakteristické je postupné narůstání počtu těchto prostředků v závislostech na hloubce průzkumu svazků a útvarů, které mají vyvrátit opevněný prostor.

Jako doplněk v této fázi je aktivizován i rádiový a radiotechnický průzkum pozemní a vzdušný. To především záleží na aktivitě rádiových a radiotechnických prostředků obránce a na dosahu vlastních průzkumných prostředků tohoto druhu, na jejich konsolidaci a v neposlední řadě i celkové vzdušné situaci.

„Třetí vlnu“ představují všechny průzkumné prostředky pozemních vojsk po jejich přiblížení do bezprostřední blízkosti k opevněnému prostoru. Nikdy nebude dost podkladů pro spolehlivý průlom opevněného prostoru již v době, než se k tomu určené svazky a útvary přiblíží do bezprostřední blízkosti (dotyku). Zejména se to týká podkladů pro palbu a tedy ničení jednotlivých objektů. K tomu účelu je nutné rozvíjet všechny vhodné průzkumné prostředky a vydělit jim potřebnou dobu na konkrétní průzkum.

Možnosti průzkumu

Průzkumné prostředky, které použijeme k průzkumu opevněného prostoru jsou charakteristické svými takticko-technickými parametry, na nichž nemůžeme přirozeně nic měnit.

Přesněji řečeno, k takovému průzkumu můžeme zasadit jen ty, které dávají naději, že splní očekávání. Základem možností jsou tedy neměnné charakteristické vlastnosti. Obecně vzato, možnosti průzkumu jsou však jednak rozšiřovány, jednak zmenšovány. To závisí na vlastnostech zkoumaného objektu.

Co je nejpodstatnější?

Zvětšení možností průzkumu vzhledem k tomu, že máme k dispozici více času na zajištění než v jiných případech. To je kladná a možnosti rozšiřující stránka věci. Druhou podstatnou stránkou, tentokrát negativní, je neprostupnost zkoumaného prostoru nebo aspoň velmi ztížená prostupnost pro takové druhy průzkumu, jako jsou průzkumné skupiny. Spolu s tím pak ztěžuje efektivnost výsledků průzku-

mu i ta okolnost, že opevněný prostor má velký počet záložních a klamných objektů, jejichž odhalení není snadné. Z toho všeho je zřejmé, že průzkum opevněného prostoru musí probíhat (zejména pro potřeby palby) s neztenčenou intenzitou i v průběhu jeho prolamování, protože nebudeme schopni, vzhledem k uvedeným negativním okolnostem, dodat předem podklady o celé hloubce. V tomto momentě se však naše průzkumné možnosti v podstatě jen omezují, protože nejvýhodnější faktor — dostatek času — v průběhu bojové činnosti uvnitř opevněného prostoru zmizí. Podrobnější údaje můžeme získat jen o prvcích, které jsou na předním okraji, v prvním sledu.

Spolu s nevyjasněnými možnostmi funkcí záložních a klamných objektů, úpornosti obrany a zejména předem organizovaném a promyšleném systému paleb, se situace v průběhu prolamování velmi zkomplikuje.

Dalším činitelem, který hodnotíme a který omezuje naše možnosti, je průzkum

vojsk za opevněným prostorem. Jejich průzkumný postih nás donutí, právě ve velmi svízelné situaci, vydělit část našich průzkumných prostředků. Jedním z cílů obránce je totiž právě snaha o dosažení takového stavu, aby po eventuálním průlomu prostoru byl útočník značně vyčerpaný a i dezorientovaný, aby se střetl s čerstvými zálohami za opevněným prostorem. Pominout průzkum těchto sil a prostředků nepřítel znamená vystavovat riziku nesplnění daného úkolu.

Pro stanovení možností průzkumu hodnotíme tedy řadu zvláštností, které vyplývají z konkrétního případu a na jejich základě zcela odpovědně řídíme průzkum. V prvé řadě se to týká rozhodnutí, které průzkumné prostředky zasadit, jaké jim stanovit úkoly a jak práci těchto prostředků prověřovat.

1. Vzdušné snímkování a pozorování

- od prvních příznaků budování opevněného prostoru pozorováním a snímkováním zjišťovat průběh, vnitřní uspořádání, umístění jednotlivých prvků a postup budování opevněného prostoru,

- kontrolovat jednotlivé objekty těsně před zahájením průlomu opevněného prostoru,

- sledovat zálohy za opevněným prostorem.

Takto stanovené úkoly umožní na základě pozorování a snímkování vyhodnotit:

- celkový charakter, hodnotu a funkci opevněného prostoru,

- umístění a charakter jednotlivých objektů určených pro palebné působení našich prostředků,

- zámysl obránce.

2. Hloubkový průzkum a průzkumné skupiny

- při první příležitosti přisunout před, za a podle situace i do opevněného prostoru ke zjištění jednotlivých prvků opevněného prostoru nebo výrazných celků v tomto prostoru jak pro odhalení obecného průběhu a charakteru obrany, tak pro potřeby vlastní palby,

- sledovat činnost živé síly, její manévry, odhalovat maskovanou část opevněného prostoru a záložní prvky,

- sledovat zálohy za opevněným prostorem.

Tím dosáhneme jednak prověření údajů z leteckých snímků a pozorování, jednak doplníme obraz nepřítelů do dosud nezjištěné podrobnosti, případným získáním zajatců odhalíme další údaje.

3. Rádiový a radiotechnický průzkum

- podle dosahu a doby k aktivizaci neprodleně zjišťovat spojovací prostředky

a průzkumné prostředky v opevněném prostoru,

- zjišťovat systém velení zálohám za opevněným prostorem.

Tím dosáhneme doplnění obrazu opevněného prostoru jednak o významu jednotlivých objektů (např. VS), jednak o celkové sestavě a důležitosti jednotlivých rájů. Můžeme tím významným způsobem podpořit závěr o zámyslu obránce.

4. Pozorování ve vojscích určených k průlomu

- předpsanou částí pozorovacích prostředků a posléze všemi, které jsou k dispozici, dosáhnout upřesnění dosud známých údajů o celkovém průběhu, ale zejména o jednotlivých objektech,

- sledovat podrobnosti na těchto objektech k získání podkladu pro vlastní palbu i zhodnocení možné funkce těchto objektů a zámyslu vedení boje obránce.

Tím v rozsáhlé míře prověříme a upřesníme všechny údaje o předním okraji (prvním sledu), který je pod přímým pozorováním z pozemních pozorovatelů. V průběhu průlomu pak systém pozemního pozorování dodá nejdůležitější údaje o objektech v hloubce, a to jak pro potřeby vlastní palby, tak pro potřeby vševojskového rozhodování.

5. Zvukoměrný průzkum a radiolokační průzkum pomocí ARSOM

- z úplných základů připojených na odpovídajícím topografickým podkladě dlouhodobě odhalovat střežící baterie,

- v průběhu průlomu řídit palby na cíle v hloubce opevněného prostoru,

- být koordinovaně připraven k průzkumu v době, kdy vlastní činností vyvoláváme palbu dosud mlčících palebných baterií (čet, děl) nepřítelů.

Tím dosáhneme základního přehledu u fyzické přítomnosti palebných prostředků v jednotlivých objektech, odhalíme systém palby a prostor, na který obránce klade důraz. V průběhu průlomu můžeme působit na dosud neumlčené palebné prostředky.

6. Radiolokační průzkum pomocí SNAR

- v noční době a při ztrátě denní viditelnosti sledovat manévry živou silou mezi objekty.

Tím odhalíme funkce záložních objektů, manévry k vyklizení některých částí, klamnou činnost, ale i přípravu protiztřečí.

7. Pozemní fotografování

- při první příležitosti po příchodu k opevněnému prostoru z různých stanišť, různým materiálem a v různou denní dobu fotografovat jak souvislé prosto-

ry (panoramatický snímek), tak jednotlivé objekty,

— rozmnožením zejména panoramatických snímků dát trvalý a přesný přehled o skutečném průběhu opevněného prostoru v daném úseku pro potřeby vševojskového boje i řízení palby.

Tím dosáhneme prověření zpráv z jiných zdrojů, odhalíme detaily, zejména v kvalitě opevňovací úrovně a druhu opevnění a na základě použití speciálních metod vyhodnocování cílů z dvojice panoramatických snímků mají štáby možnost v klidném pracovním prostředí zevrubně a přesně studovat prostor.

Ke stanovení dosahovaných možností průzkumu přihlížíme k hloubce opevně-

ho prostoru. Tím si činíme obraz dosahu zjišťování prostředků, které nemohou buď proniknout do opevněného prostoru, nebo nemají dosah, který hloubku tohoto prostoru překrývá. Z toho vyplývá hypotéza o pravděpodobných výsledcích průzkumu do hloubky. To vytvoří podklad pro rozhodnutí o

— použití těch prostředků průzkumu, které mohou zbývajících hloubku postihnout,

— vybavení vlastních vojsk průzkumnými prostředky v době vlastního průlomu.

Z hlediska palby to znamená úzké přiknutí průzkumných prostředků k palebným prostředkům.

Volba cílů

Při využívání výsledků průzkumu pro potřeby palby (ničení) vycházíme z toho, že ne všechny vhodné objekty byly přesně nebo vůbec zjištěny, že nás nepřítel bude klamat o skutečném významu jednotlivých prvků opevněného prostoru, že dojde k manévru a ke změně v obsazení jednotlivých prvků. Zaměřme se proto při volbě cílů na dvojí:

— snažit se zjistit maximální počet existujících objektů, a to s požadovanou přesností a včas,

— vydělit z tohoto počtu ty nejdůležitější, jejichž zničení podstatně oslabí obránci.

Ničení všech zjištěných objektů není konečné ani možné proto, že k tomu nikdy nebude dostatek prostředků a času. To se ovšem netýká jen dělostřelecké palby (úderů) ale i ničení činností ženijního vojska nebo letectva. Zvolit správné cíle, které by skutečně vyhovovaly uvedeným hlediskům, znamená:

— zhodnotit význam jednotlivého objektu ve vztahu k sousedním objektům,

— předvídat následky zničení zvoleného objektu,

— využít zmíněné následky pro postup do opevněného prostoru.

Z popisu funkce, složení a úkolu opevněného rajonu, jakož i z rozborů vlivů na náš průzkum je zřejmé, že nemůžeme ničit cíle ve velkých celcích, zejména ne v hloubce, že nemůžeme ničit současně, že těžiště musí být položeno na přední okraj.

Jde proto o stanovení takových objektů jako cílů, které tvoří dílčí celky a jejich vyřazení nebude obránci ničím a nikým moci nahradit a když, tak za cenu velkých potíží, ztrát, promarněného času. Výchozím bodem pro volbu cílů je znalost systé-

mu paleb v opevněném prostoru. To se týká:

— umístění jednotlivých palebných objektů a stanovišť,

— druhu palebného prostředku v nich,

— dostřelu a způsobu výstřelu z jednotlivého objektu,

— zdvojení palby jednoho objektu druhým.

Vyřazení palebných objektů (stanovišť) dosáhneme toho, že poklesne význam zátarasů a překážek, které bez pokrytí palbou mohou vojska snadno odstranit. Vyřazení palebných objektů má však i značný vliv na funkci živé síly, jejíž palebné prostředky (lehké a ruční zbraně) nemohou nikdy nahradit funkci těžších zbraní. Se současnou obrněnou technikou můžeme projít, přejít nebo minout i nezničené prvky živé síly obránci a vyvracet tak opevněný prostor po částech.

Prvním vhodným cílem budou tedy správně vytypované palebné objekty (stanoviště).

Další skupinu pak tvoří pozorovatelná a průzkumná prostředky, pokud nebudou umístěny společně v palebných objektech. Organizovaný systém paleb předpokládá jejich nepřetržitě řízení a získávání průzkumných podkladů během boje. Vyřazení tohoto prvku odsuzuje v podstatě palebné prostředky k improvizovanému použití nebo je vůbec vyřazuje.

Poněkud zvláštní je význam prvků vedení a spojovacích uzlů. Na rozdíl od pozici nebo mobilní obrany je obrana opevněného prostoru charakterizována samostatně vytyčenými úkoly pro jednotlivé prvky, jejich povinností bojovat v obklopení a bez očekávání pomoci od sousedů či od vyššího stupně velení. Samostatnost

jednotlivých prvků, relativní omezenost a jednoduchost jejich úkolů nemůže proto významně ovlivnit ztráta spojení a velení od vyššího stupně. Proto význam prvků velení je poněkud nižší a v některých případech — zejména na úrovni rot, praporů a uskupení — je můžeme pominout při volbě jako cíle pro naši palbu.

Průzkum zátarasů a překážek naproti tomu je nutné provádět velmi pečlivě. Ne z hlediska podkladů pro palbu, ale z hlediska zhodnocení prostupnosti terénu a údajů pro volbu způsobů zřizování průchodů. Tento úkol nemůžeme svěřovat palbě dělostřelectva (činnosti letectva), ale jen speciálním zařízením ženijní techniky. Zátaras a překážky proto rovněž nepokládáme za výhodné cíle pro palbu.

V podstatě tedy zbývá vybrat cíle v poslední skupině, kterou je živá síla. Rozho-

dujícím kritériem je jistota obsazení zvolených objektů živou silou. Vedle zjištění obecných podkladů pro volbu cíle (místo, rozměr, charakter) je to úkol daleko složitější. Sledovat obsazení zvoleného objektu je nutné do posledního okamžiku před zahájením palby a mimoto i v jejím průběhu, protože opevňovací stavby mohou dovolit vyjít z postřelovaného prostoru i pod palbou. Živá síla a objekty, které obsazuje, je cíl, který se v opevněném prostoru co do počtu vyskytuje v největším množství případů a v největším rozsahu. To však nikterak neznámá, že bychom také měli na něj nejčastěji střílet. Učinit šablonovitě rozhodnutí v tom smyslu, že každé ohnisko odporu bude v průlomovém pásmu cílem, by bylo tou největší chybou útočníka.

Několik poznámek k průzkumu bojem

Průzkum bojem je svou podstatou experimentem. Vlastní bojovou činností vnášíme do sestavy nepříteli změny, na které je nucen určitým způsobem reagovat. Cílem je, aby reagoval tak, jak je připraven reagovat ve skutečném boji.

Je proto důležité nejen donutit protivníka k této reakci, ale tuto zjistit, popřípadě zevšeobecnit i pro ostatní úseky, kde průzkum bojem neprobíhal, ale co hlavně: cílevědomě svou činnost plánovat. Zjednodušeně to znamená chtít vědět čeho má být dosaženo. Ne všechno nám totiž bude o nepříteli neznámé. Organizovat průzkum bojem v opevněném prostoru jen za účelem ověření si údajů získaných z jiných zdrojů je přepych.

Výsledkem průzkumu bojem mělo být odhalení dosud:

- teoreticky předpokládaných faktů,
- naprosto netušených údajů.

Hlavními objekty pozornosti musí být v každém případě ty, které tvoří podstatu hodnoty obrany. Jde proto především o palebné objekty, manévr živou silou a protitankové zátaras. Společně s tím zkoumáme, přesněji řečeno vyhodnocujeme po průzkumu bojem celkové chování nepřítel jako obránce. Jde proto o tento postup:

- stanovit úsek pro průzkum bojem,
- stanovit cíl průzkumu bojem,
- prozkoumat předem označené objekty,
- sledovat objevení se dosud neznámých objektů,
- vyhodnotit celkovou reakci obránce.

Úsek průzkumu bojem můžeme stanovit buď tam, kde můžeme hovořit o velké pravděpodobnosti typizace. To znamená, že sestava nepřítel je stejná nebo velmi podobná i na jiných úsecích a že jeho reakce bude zřejmě i na nich v případě boje shodná. Jednou akcí proto získáme výsledky jako v případě akcí několika. Kromě toho úsek můžeme volit tam, kde je situace velmi nejasná, odkud nemáme žádné podstatné zprávy. Konečně můžeme uvažovat i z hlediska klamání, a to tak, aby průzkum bojem sice probíhal v prostoru podle první varianty (typický prostor), ale ve skutečnosti tam, pak průlom neprobíhal.

Stanovení cíle průzkumu bojem je závislé na množství a kvalitě dosud získaných zpráv. Prozkoumání předem označených objektů se děje v celém rozsahu. To znamená nejen místo, druh a kvalitu objektu, ale i jeho návaznost k objektům jiným, činnost z něho vedená, možnost jeho vyklizení, možnost doplnění materiálem i živou silou atd. To se týká jak objektů, které jen předpokládáme v určitém prostoru, tak dílčích skutečností předpokládaných na objektu jako takovém již známém.

Ke sledování nově zjištěných objektů je potřeba vyčlenit speciální prostředky průzkumu. Ty mohou být vyčleněny před opevněným prostorem. Jejich speciálnost míníme ve smyslu vylučnosti k průzkumu jen nových objektů.

Vyhodnocení výsledků průzkumu bojem je záležitost čistě zpravodajská a probíhá na základě studia všech dílčích zpráv v přesném chronologicky řazeném sledu

jejich zachycení. Tímto úkolem dovršujeme využití průzkumu bojem pro budoucí průlom opevněného prostoru.

Úspornost a hodnota obrany opevněného prostoru není jen věcí teoretických konstatování, ale záležitostí praktického významu. Obránce nemůžeme jen tak snadno oklamat o našich úmyslech. Reálnost výsledků průzkumu bojem je závislá i na

obdobě sestavy tohoto prvku se sestavou vojsk určených k průlomu. Chceme-li vyvolat podobnou situaci musíme použít i podobné prostředky. Jen na ně totiž bude nepřítel podobně reagovat. Chtít prolamovat s tanky, ale do průzkumu bojem tanky nezařadit je špatné. Tomu bu proto také úměrné ztráty. To nemůžeme vyloučit, ale naopak musíme očekávat.

Opevněný prostor jako celek je svou podstatou jedním z nejsložitějších objektů průzkumu vůbec. Vzájemné vazby funkcí jednotlivých prvků opevněného prostoru jsou z hlediska průzkumu velmi těžko zjištěitelné a právě ty to jsou, které ve svém komplexu tvoří obrannou hodnotu celého opevněného prostoru. Jedinou předností průzkumu je stacionární charakter objektů a poměrný dostatek času na jejich průzkum. Základem každého průzkumu má být letecký snímek, jehož obsah je podkladem jak pro základní vyhodnocení, tak pro řízení průzkumu.

Pro organizaci průzkumu a jeho konkrétní řízení je důležitým podkladem teoretická znalost počtu, druhu, charakteru a funkce jednotlivých prvků opevněného prostoru. Na jejich základě můžeme vyvodit demaskující příznaky, tím orientovat průzkum a ulehčit vyhodnocení dílčích údajů v celkový obraz zkoumaného prostoru.

Znalost funkce jednotlivých prvků opevněného prostoru je důležitá nejen pro vlastní průzkum, ale rovněž pro volbu objektů určených k ničení. Nepřesně udaný objekt jako cíl pro palbu nebo pro ženižní ničení vyloučí jeho vyřazení a způsobí velké potíže při průlomu.